

БОРИС ФЕДОРОВИЧ ДОБРИНИН

На 4 септември 1951 г. в Киев почина проф. Борис Федорович Добринин — един от представителите на прогресивната дореволуционна Московска географска школа, създадена по пътя на специализацията във Физико-математическия факултет на Московския университет.

Б. Ф. Добринин е роден в Минск през 1885 г. Завършва Физико-математическия факултет (специалност география) на Московския университет през 1911 г. През време на следването му географските дисциплини при единствената катедра по география и етнография в Московския университет се преподавали от Д. Н. Анучин, А. А. Крубер и С. Г. Григорев — учени с широк географски кръгозор, богат научно-изследователски и учебно-преподавателски опит.

В своята научна и педагогическа дейност Б. Ф. Добринин следваше пътя на своите учители. Той се наложи като виден физикогеограф-геоморфолог и страновед. Неговите пътешествия в Апенинския и Пиренейския полуостров, Франция, Швейцария и Мексико, неговите геоморфоложки и комплексно-физикогеографски изследвания в Рязанската и Марийска област, Южния Урал, Дагестан, Крим, Керченски полуостров и Абхазия го оформиха като вещ изследовател и учен в областта на геоморфологията и физикогеографското страноведение, с богати лични впечатления от физикогеографската структура на редица области от земната повърхнина. Научно-изследователския си опит той приложи широко в преподавателската си дейност, с което създаде методически издържани курсове по физикогеографско страноведение.

Научно-изследователската дейност на Б. Ф. Добринин започва с проучвания на п-ов Крим, първоначално като студент под ръководството на физикогеографа А. А.

Крубер (1910). По-късните изследвания му дават възможност да събере изобилен материал върху физическата география на Крим и да издаде едни от най-добрите работи върху геоморфологията и физическата география на този полуостров (К геоморфологии Крима, Землеведение, № 1/2, 1922; Ласпи, „Крым“, № 1/3, 1927; Ландшафти горного Крима, „Крым“, 1928, Геоморфология Керченского полуострова, „Крым“, № 1/9, 1929; Береговые формы Крима, Уч. зап. Моск. унив., вып. 14, 1938; Характер берегов Восточного Крима от Меганом до Карадага, Уч. зап. Моск. унив., вып. 19, 1938).

Според Б. Ф. Добринин кватернерните епейрогенни издигания на планинския Крим обуславят съвременния облик на релефа. Тези издигания имат сводообразен характер и се проявяват на етапи с пространствена диференциация. Тези свои изводи. Б. Ф. Добринин прави още през 1922 г. В работата си върху бреговите форми на Кримския полуостров от 1938 г. той ясно изтъква огромната роля на младите движения на земната кора през Плиоцена и Кватернера. Според него: „Издигането на последния (планинския Крим — бел. авт.) е имало общо взето сводово-епейрогенен характер и се е съпровождало със силно раздробяване и многобройни млади надлъжни и напречни разседи и размествания. Кримският планински свод се простира общо взето от югозапад към североизток, при което добре запазена е само северната му половина, докато южната е отчасти потънала заедно с потъването на старата суша. (Понтийския масив — бел. авт.) Зоната на южния бряг на Крим, която е и зона на южния склон на Кримската планинска издигнатина, се намира на границата между две области — от една страна областта на огромните, млади продължаващи и в съвременната епоха потъвания на черноморското дъно, а от друга страна — областта на младите издигания (вероятно станали в няколко фази) на Кримските планини.“

Тези морфоложки идеи са господстващи в съвременната морфоложка наука и широко се прилагат при обяснение произхода на Кримския релеф.¹

Изследванията на Б. Ф. Добринин в Крим, Керч и Абхазия насочиха интересите му към морфологията на черноморските брегове. По негова инициатива при Научно-изследователския географски институт при Московския държавен университет през 1936 г. се организира „Комисия за изучаване на бреговата морфология“. Голямата теоретична и практично-приложна стойност на въпросите относно произхода и развитието на крайбрежните форми мобилизира усилията на редица научни работници и от други институти и Комисията за известно време стана център на научно-изследователска работа в тази област на геоморфологията. Бяха издадени три сборника от „Трудовете на комисията за изучаване на бреговата морфология“ под надслов „Берега“ (1937—38). В работата на Комисията участвуват най-добрите специалисти по брегова морфология — В. П. Колянов, М. В. Кленова, В. П. Зенкович, П. К. Божич, Д. Г. Панов и др. За тези сборници Б. Ф. Добринин написа прегледната статия „Обзор современных классификаций береговых форм“, в която критически разглежда съществуващите класификации на бреговете на Рихтхофен, Дейвис, Джонсън, Шлютер и Де Мартои, както и редица статии върху морфологията на кримския бряг.

Работите на Б. Ф. Добринин върху морфологията на Дагестан (Горный Дагестан и элементы его ландшафтов, Землеведение, № 1/2, 1917; Ландшафты Дагестана, Землеведение, № 1/2, 1924; Ландшафтные районы и растительность Дагестана, Мемуари, Геогр. отд. Общ. любит. естеств., антроп. и этногр., вып. 1, 1925 и др.), върху Московската и Марийската област (Геоморфологические районы восточной части Московской области, Труды Агропочв. инст., 1931; Геоморфология Марийской автономной области, Землеведение, № 2/3, 1933) се характеризират със същия дълбок комплексен подход към физикогеографските проблеми.

Интересни са физикогеографските работи на Б. Ф. Добринин с обобщаващ характер. Имаме предвид неговите трудове върху геоморфоложкото райониране на СССР и морфологията на Средиземноморието.

В работата „Геоморфологическое районирование Европейской части СССР“, изнесена като доклад на Международния географски конгрес във Вършава през 1934 г. и по-късно вмъкната с поправки в курса по физическа география на СССР, Б. Ф. Добринин дава ново оригинално по замисъл геоморфоложко райониране на Европейската част на СССР. След работите в тази област на В. П. Семенов-Тяньшански от 1915 г., В. Д.

¹ Муратов М. В. и Николаев Н. И., Четвертичная история и развитие рельефа Горного Крима, Уч. зап. Моск. унив., вып. 48, 1941; Николаев Н. И., О возросте рельефа Горного Крима, Бюл. Ком. по изуч. четв. пер., № 8, 1946 г.

Ласкарев от 1916 г. и Д. Н. Соболев от 1924 г. райониранието на Б. Ф. Добринин е несъмнено крачка напред от методологична гледна точка.

Изходжайки от същността на геоморфоложкия район като комплекс от различни по генезис форми, съчетани по силата на определени закономерности, Б. Ф. Добринин подчертава ролята на динамиката на земната кора при геоморфоложкото районирание. Върху фона на тези движения отделните скулптурни процеси създават сложното разнообразие на земеповърхните форми и отразяват стадиалността в тяхното развитие.

В тези общи принципиални положения относно методологията на геоморфоложкото районирание се чувствава погледът на физикогеографа-геоморфолог, който не разглежда едностранно развитието на отделните компоненти на физикогеографския комплекс, а ги схваща именно като съставна част на този комплекс, който не абстрахира, а синтезира и търси основните закономерности в развитието на цялото.

Б. Ф. Добринин приема следните двадесет и една морфоложки области в територията на европейската част на СССР: 1. Карелско-Колска област. 2. Северозападна моренно-езерна област. 3. Централна моренна област. 4. Североизточна моренна равнина. 5. Пясъчна низина на крайните зони на кватернерното залежаване. 6. Низини по Донския и Днепърския ледникови езици на максималното залежаване. 7. Волино-Подолско възвишение. 8. Средно руско възвишение. 9. Приволжко възвишение. 10. Високо Заволжие. 11. Ергени. 12. Причерноморска низина. 13. Равнината на левия бряг на Днепър. 14. Равнината по левия бряг на Средна Волга. 15. Прикаспийска низина. 16. Донецка верига. 17. Тиманска верига. 18. Урал. 19. Карпати. 20. Крим. 21. Кавказ.

Морфоложкото районирание на Б. Ф. Добринин се основава едновременно на геоструктурни и геоморфоложки различия — принцип, който широко се прилага в новите работи по геоморфоложкото районирание на европейската част на СССР.¹

В статията „О терассах Восточного Средиземья“ (Землеведение, т. 34, вып. 1/2, 1932) Б. Ф. Добринин разглежда морфоложкото развитие на средиземноморските земи през Кватернера под влияние на епейрогенните движения, като свързва умело данните от своите изследвания по бреговете на Черно море с данните от проучванията на средиземноморските брегове от чужди автори.

Не трябва да се забравят и страноведските работи на Б. Ф. Добринин за Италия и Мексико — плод на подробно проучване на съществуващата литература (Б. Ф. Добринин е владеел отлично романските езици — френски, италиански и испански), както и на неговите лични изследвания в тези страни. Очерците за Италия и Мексико са написани живо и увлекателно, като същевременно стоят на високо научно ниво.

През последните няколко години Б. Ф. Добринин успя да подготви за печат лекциите си по физическа география на европейската част на СССР и физическа география на Западна Европа.

Физическата география на СССР (2 изд., стр. 323, 1948, с приложение от карти) е първият пълен вузовски учебник по тази дисциплина. И тук личи вещината на физикогеографа с широк профил. В първата част на курса се прави характеристика на отделните компоненти на физикогеографския комплекс, с което се дава възможност да се вникне по-дълбоко в закономерностите на формирането на физикогеографските области. Обаче характеристиката на физикогеографските области е центърът на тежестта на курса. Тя е дадена сбито, но същевременно ясно и увлекателно. Посочени са успехите на социалистическото строителство в СССР.

Курсът по физическа география на Западна Европа стр. (416, 1948, с приложение от карти) е построен също така на регионална база. И тук покойният автор е представител на физикогеографското районно направление, за което физикогеографското страноведение е самостоятелна учебна дисциплина със свои метод на работа, насочващ вниманието на учитеите се към правилна анализа на природната среда и установяване закономерностите на нейното формиране с оглед рационалното ѝ използване и планомерно преобразяване за нуждите на обществото.

Преподавателската и обществена дейност на Б. Ф. Добринин са оставили дълбоки следи в историята на географските науки в СССР, набелязани от следните дати.

¹ Геоморфологическое районирование СССР, Тр. Ком. по естеств. ист. район СССР под редакцията на А. А. Григорев и К. К. Марков, 1947; Мещеряков Ю. А., Об основных закономерностях строения и развития крупных форм рельефа Русской равнины, Докл. АН СССР, т. 79, № 1, 1951.

През 1916 г. Б. Ф. Добринин става частен доцент в Московския университет, където чете курс по география на задграничните страни, в 1923 г. той е професор по география във втория Московски университет и член на Съвета на Научно-изследователския географски институт при Московския университет, който се организира и започна работа през 1923 г. при състав: А. А. Крубер (директор), Д. Н. Анучин, А. А. Борзов и Б. Ф. Добринин. При този институт Б. Ф. Добринин провежда организационната и изследователска дейност по изучаване морфологията на морските брегове на СССР.

През 1931 г. Б. Ф. Добринин е професор в Московския университет, където създава и ръководи до 1941 г. катедрата по физическа география на задграничните страни. Едновременно с това той е и старши научен сътрудник в Географския институт при Съветската академия (1934—39).

От 1942 до 1950 г. Б. Ф. Добринин е професор в университета в Тбилиси, а от 1950 г. — професор в Киевския университет, където го заварва смъртта.

Резултат от неговата упорита преподавателска дейност са неговите издържани в методично отношение курсове по физическа география на СССР, Западна Европа, Испания (на испански език) и поставената под печат физическа география на задгранична Азия. Плод на педагогическите му интереси в областта на физическата география е и редакцията на преводите на Демартоновите съчинения: Централна Европа (1938) и физическа география на Франция (1951).

Б. Ф. Добринин е един от ярките представители на Московската географска школа, развила се под влиянието на стълбовете на руската и съветска физикогеографска наука Д. Н. Анучин и А. А. Борзов. Подобно на своите учители той е съгласувал по един забележителен начин научно-изследователската с учебно-преподавателската си работа в течение на цялата си плодотворна дейност като физикогеограф — професор и изследовател.

Ж. Гълъбов